ÇINARALTI

BU SAYIDA :

KOngre Eğleniyor !
Şairi : Mithat Cemal

Petrol devri
Yazan :
Salih Murad Uzdilek

İki Rasih
Yazan :
Ali Canip Yöntem

Son yazılan Hind'stan seyahatnamelerine bir bakış!
YAZAN : Dr. Rebi Barkın

Hafızasız Memleket
Yazan :
Orhan Seyfi Orhon

Eski Musikimiz
Yazan :
H. Namık Orkun

Millî tarihimizin kıymetini bilelim !
Yazan :
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

Derin tab'ı mürekkep
Bu sayımızda (Çocuk Adam) tefrikamızda umumî harbe ait bir sahneyi canlandıran bu kısmı okuyunuz!

Düşünceler
Yazan :
İsmail Hakkı Danişment

Don Karlos
Yazan :
D. A.

Şiirler — Görüşler — Konuşmalar...

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

Sayı : 82
15

HAFTALIK

FİKİR VE SANAT

HÜSEYİN NAMIK ORKUN

TÜRK EFSANELERİ

YENİ ÇIKTI

Fiatı: 50 kuruş

Umumî satış yeri:

İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı idarehanesi, No. 47

SODALI LİKÖR

İKRAM EDİNİZ

Millî Piyango

23 Nisan fevkalâde çekilişi, büyük ikramiye: 60,000 lira, tam bilet: 3 lira, yarım bilet 1,5 lira talihinizi deneyin!

DEVA

KAŞELERİ

Baş, diş, nezle, grip, romatizma

Ve bütün ağrıları derhal keser

Sıhhiye Vekâletinin ruhsatını haizdir. İcabında günde 3 kaşe alınabilir.

MİLLİYET DERGİLER

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON

Basıldığı yer:
Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Konuşmalar

Bay Lûtfi Öğütcü :

— Şiiriniz hoş. Fakat maziyi yaşatan hiç bir orijinalitesi yok. Hepimizin tekrarladığı sözler.. Şiire biraz şahsî görüş ve duyuşunuzu da ilâve etmek lâzım

Bay İlhan Demren :

— (Yaban gülü) isimli manzum hikâyeniz, nazım tekniği bakımından kusursuz. Yalnız, bu mevzuda manzum yazılmıya değen bir hususiyet yok. Efsanevî bir aşk, bir kahramanlık, bir macera... bir şey lâzımdı ki üzerimizde esrarlı tesir yapsın, bunu bir şiir mevzuu haline soksun. (Yaban gülü) ismi de güzel değil. Bu isim, sizden evvel, başkaları tarafından kullanılmıştır. Bütün bunlardan sonra (Çınaraltı) nda manzum hikâye neşretmiyoruz. Bizi mazur görün.

Bay Bahadır Türkeri :

— Şiirinizin ilk mısrai aruz, öbürleri hece vezni. Sonra bu mevzuda o kadar çok ve güzel şeyler söylendi ki yeni bir his, yeni bir fikir bulmadan yazmamalı. Bununla beraber güzel şeyler yazabilecek bir kudrette olduğunuz anlaşılıyor. Az işlenmiş mevzuları seçmek sizi daha çabuk muvaffakıyete götürür.

Bay Enver Baki Öngün :

— (Babama) isimli şiirinizde :

Yıllar var görmedik senin yüzünü,
Kapadın hayata artık gözünü,
Unuttun galiba kendi sözünü :
Bizi çoktanberi anmadın baba!

Ölen bir baba, çocuklarını nasıl anabilir? Baba ve anaya dair bu türlü şiirleri, şahsi ve hususi bir hâdise olmaktan çıkarıp müşterek teessürlerimiz haline getirebilmek için çok sanatkâr olmak lâzım. Yoksa çocukça bir şey olmaktan kurtulamaz.

Bay Azmi Güleç :

— Mimar Sinanın yıldönümünü bir şiirle kutlamak istemenizi çok takdir ediyoruz. Fakat aruzla yazdığınız bu şiirde vezin eksiklikleri var. Aruz veznini istediğiniz gibi kullanabilmeniz için biraz daha mümarese yapmanız lâzım. Hem niçin hece veznile yazmıyorsunuz?

Bay Mehmet Gerçek :

— (Ercivaş) ın sizde uyandırdığı güzel duyguları beğeniyoruz. Şiirinizde vezin eksiklikleri ve eskimiş kelimeler var. Artık, (olur, nâgâhan, cezim) gibi kelimeler kullanılmıyor. Siz de kullanmayınız.

Bay Süleyman Selim Baykal :

— Edebiyatı çok sevmeniz iyi. Fakat mutlaka bir yazınızın neşredilmesini istemeniz iyi değil. Edebiyat sevginiz, sizi çok okumaya, çok şey öğrenmeğe sevketmeli. Şimdiden yazmıya başlarsanız, sonra okumaya vakit bulamazsınız. Ne kadar geç yazarsanız, o kadar lehinizedir. Çünkü o kadar olgunlaşmış olursunuz. Bu tavsiyemden zarar görürseniz bütün vebali boynuma olsun!

Bay Kâzım Kemal Bayır :

— Gönderdiğiniz şiirlerin içinde en güzeli (Gülün seslenişi). Pek iyi bir mevzu seçmişsiniz. Pek ince, pek hisli mısralarınız var. Yalnız, tam bir şekil mükemmelliği içinde değil. Her bakımdan mükemmel şiirlerinizi bekleriz.

Bay R. Balcıoğlu :

1 — Millî edebiyat, başkalarını taklit etmiyen, bir milletin görüş, duyuş ve düşünüş hususiyetlerini taşıyan edebiyat, demektir.

2 — Irkçılar için Gobino eskimiş sayılıyor. Alman filozofu Kayzerling'i okuyunuz. Fakat bugün bizim için ırkçılığı faydalı bulmuyorum. Biz, henüz millî birliğini yapmış bir millet değiliz. Bize toplayıcı, birleştirici bir ülkü lâzım.

3 — Şiirlerinizde millî bir hava seziliyor. Fakat bunu daha çok işlemelisiniz.

Bay Şinasi Ünal :

(Hicranlarımın ahı) isimli şiirinizde, ahengi bozmamak için: (Yetmez mi içime?) yi bir hecesini eksilterek (yetmezmiçime) yaptım, diyorsunuz. Şiveyi bozmamak, ahengi bozmamaktan daha önemlidir. Vakıa, halk şiirlerinde, bazan iki sesli harf yanyana geldiği zaman (Karaca Oğlan) yerine (Karacoğlan) demek gibi, ikinci sesli harfin hazfedildiği vardır. Fakat bu, hususi bir halk fonetiğidir. Bunu kendi şivemizle yazdığımız şiirlerde yapamayız. Siz daha gençsiniz. Vezne, lisana hâkim olmadan, şivede tasarruflar yapmıya kalkarsak dil bakımından anarşi içinde kalırız. Eskilerin aruzla yazarken vezin zarureti dediği şey, yeniler için hece vezninde yoktur. Çünkü aruz vezni kalıplarına pek çok Türkçe kelime girmez. Fakat hece veznine her kelime girer. Sanat meselesinde düzgün, temiz, pürüzsüz bir Türkçe ile yazmayı her şeyden üstün tutmalısınız.

Yaylâ türküsü

Şairi :
HALİDE NUSRET ZORLUTUN

Türk edebiyatının en ince, en sana kâr şairi Halide Nusret Zorlutunan en güzel şiirlerini bir araya toplıy bu eser (Çınaraltı) yayını neşriy arasında basılıyor. Pek yakında çıkacaktır.

Fiatı: 50 kuruş

Japon mucizesi

Dr. MUSTAFA HAKKI AKAN

Japonyanın bu kadar kısa bir manda nasıl kalkındığını, çok bir Ortaçağ çiftçi milleti iken dü yanın en kudretli asrî bir devleti en ileri ağır endüstri milleti ha nasıl geldiğini en yeni vesikal tetkik eden bu eser, bizim bu alacağımız dersleri göstermekt

Fiatı: 50 kuruş

Yer Yüzünde Türkler

HÜSEYİN NAMIK ORKUN

Türklere akraba olan milletlerle yüzüne yayılan bütün Türkl yerlerini, boylarını, nüfuslarını, yatlarını bildiren bu emsalsiz pek yakında (Çınaraltı) yayını arasında çıkıy

KÜTÜPHANE-ANKARA
S. 3

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 82 — 17 Nisan 1943 Cumartesi

İdare Evi: İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi, No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon: 22129 — Fiatı: 15 Krş. — Cilt: 4

Hafızasız bir millet

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Bizim asıl eksik tarafımız hafızamızdır: Her şeyi çarçabuk unutan bir milletiz. Büyük adamlarımız var, mezarlarını bulamıyoruz. Vaktile bir tarafa gömüp unutmuşuz. Büyük sanatkârlarımız var. Eserlerini bulamıyoruz. Vaktile bir kenara atıp unutmuşuz.

İçimizde üç göbek evvelki ceddini tanıyan kaç kişi bulursunuz? Koskoca bir milletmişiz, birbirimizi unutmuşuz. Koskoca bir devletmişiz, tarihimizi unutmuşuz. Daha dünkü Osmanlı imparatorluğu bize bir rüya gibi geliyor. Babalarımızın doğduğu şehirleri unuttuk. Yabancı adlarile anıyoruz. Ordularımızın savaştığı dağları, geçitleri, sınırları unuttuk.

Bütün Şark baştan başa bizim medeniyetimizin hâtıralarını taşıyor: Camilerile, türbelerile, saraylarile, sütunlarile, nakışlarile, çinilerile... Fakat biz onları unuttuk. Eğer, bir gün, bir kaç gazeteci o taraflara uğrarsa anlattıklarını masal gibi dinliyoruz.

Sevinç ve gurur günleri gibi ıstırap zamanlarımızı da unuttuk. Fenalık edenleri, hiyanet edenleri, zulüm edenleri unuttuk. Daha dün bayrağımızı çiğniyenlere ellerimizi dostça uzatıyoruz. Kulağımızda çınlıyan hakaret sesleri hafızamızdan silinip gitti. Kin tutmuyoruz. Güzel şey! Fakat hiç olmazsa bize karşı kin tutanları unutmasak!

Sokakta dilimizi konuşmıyanlara kızıyoruz. Eve gelince unutuyoruz.

Abdülhamit devrinde memleketi Yıldız sarayında unutmuştuk. Sonra da Abdülhamidi Beylerbeyi sarayında unuttuk. Meşrutiyettenberi ne kadar çok tecrübelerimiz, ne kadar güzel kararlarımız var ki hiç faydasını görmedik. Çünkü hepsini unuttuk.

Eskiden bir vakanın tarihinden bahsedenler şöyle derlerdi: (Çent sene mukaddem...) yani (Ne zaman olduğunu unuttum.) demektir.

Unutmak, mahvolmaktır. Unutmak, ölümdür. İyilikleri unutmıya hakkımız yok. Fenalıkları da büsbütün unutmamalıyız. Yalnız affedebiliriz.

Cümhuriyet devrini, millî şuurun uyandığı devir sayıyoruz. Fakat millî şuur, millî hafızadan ayrı bir şey değildir ki...

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü:
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR:
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

Çınaraltı 17 Nisan 1963 Sayı 82

Millî Tarihimizin Kıymetini bilelim

Yazan: **Dr. Mustafa Hakkı Akansel**

Son zamanlarda mazimizi, geçmişimizi, tarihimizi benimsemiyen yazılar ve fikirler okumağa başladık. Gûya, mazi ile ne kadar çok ilgimizi kesersek o kadar fazla terakki edebilirmişiz.

Bir defa, mazimiz ile ilgimizi kesmeğe imkân yoktur: Bizi olduğumuz şekilde meydana getiren jenleri biz havadan bulmadık; onlar, bize babalarımızdan, dedelerimizden miras olarak geldiler. Biz, istesek de, istemesek de, onların ta kendileriyiz. Onun için, **Gustave Le Bon: (Dünyayı idare eden ölülerdir)** demişti.

Diğer taraftan, bizim geleceğimizin, istikbalimizin büyüklüğünün en ciddi kefili, bizim geçmişimizin, mazimizin, tarihimizin büyüklüğüdür. Bizim millî benliğimizin, millî şuurumuzun en büyük desteği bizim millî tarihimizdir.

Türk tarihinin o emsalsiz büyüklüğünü öğrenen her Türk gencinin aklına, mutlaka, şu düşünce gelecektir: (Biz, geçmişte bu kadar büyük imişiz. Gelecekte de, neden, bu kadar büyük olmayalım? Hem, şimdiki düşkün durumumuzun sebepleri nedir?).

Millî tarihin son derece ehemmiyetini, büyük Türk fikir adamı ve yurtseveri **Erzurumlu Mehmet Arif**, bundan altmış sene önce yazdığı, ve fakat, içindeki derin ve ölmez fikirler dolayısile hâlâ, dün yazılmış gibi, taptaze duran: **(Başımıza Gelenler)** isimli eserinde şöyle anlatıyor: (Hemen iddia edebilirim ki, adamcasına yazılmış muhakemeli bir tarih, yalnız başına insanı canlandıracak kudretli harikaya maliktir. Sahihan, öyle bir tarih, ölüleri mezardan çıkarır, derlerse inanılsın.)

Rahmetli **Rıza Nur** da, büyük ve emsalsiz **(Türk Tarihi)** nde, hemen aynı düşünceyi, bir çok misallerle destekliyerek yazmıştır.

Meşhur Fransız filozofu **Alfred Fouillée** de, 1902 de yazdığı: **(Avrupa milletlerinin ruhiyatına dair bir taslak)** isimli eserinde şu fikri yazmıştır:

(On dokuzuncu asırda, Alman birliğinin kurulmasında, Alman müverrihleri (tarih bilginleri) pek büyük bir rol oynadılar.)

Şimdi yaşayan filozofların en büyüklerinden biri olan **Hermann von Kayserling** (Herman fon Kayzerling), millî tarih bahsinde şöyle düşünüyor:

(İlk çocukluk çağında alınan terbiyenin şekli sebebinden, artık, sonraki kendi kendini yetiştirme gayretlerile sökülüp atılamıyan ruhî farklar hasıl olduğu gibi, bir milletin tarihinin şanlı, şerefli, veya tezlil edici, küçültücü olması keyfiyeti de, o milletin seciyesi (karakteri) üzerinde katî bir tesiri haizdir.)

Eski Fransız Maarif Vekillerinden **A. de Monzie'nin** 1942 de neşrettiği ve Fransız milletini yeniden yükseltmeği hedef tutan **(Pétition pour l'Histoire)** isimli eserinde, millî tarihin kıymeti hususunda şöyle ısrar ediliyor:

(Tarih, milletlerin terazisidir. Kısa tarihli bir millet, ispatsız bir iddia gibidir. Fabrikalar, tersaneler, bankalardaki altın yığınları, gözle görülmeyen, elle tutulmıyan ve fakat paha biçilemiyecek kadar kıymetli olan tarihî zenginliklerin yerini tutamaz.)

6 ve 13 şubat 1943 tarihli ve (72) (73) sayılı (Çınaraltı) nda, şimdiki Rus hükûmetinin, Rus millî tarihine ne kadar ehemmiyet verdiğini, uzun uzadıya yazdım.

Şubat 1943 ortasında neşredilen **(Japon mucizesi)** isimli kitabımda, Japonların, ilk okul çocuklarına millî tarihlerini nasıl okuttuklarını bilhassa göze çarptırmıştım.

Yalnız, bu hususta tarafsız bir hüküm verebilmek için, Fransız fikir adamı **Paul Valéry'nin** tarih aley deki düşüncesini de alıyorum:

(Tarih, zihin kimyasının imal tiği en tehlikeli bir mahsuldür. Bu hassaları şunlardır: İnsanları haya daldırır, milletleri sarhoş eder, on da yalancı hâtıralar uyandırır, on refleksleri (yani otomatik harek rini) mübalâğalı bir hale koyar; o rın, eski yaralarının kapanmama sebep olur; onlara, istirahat hali bile eziyet eder. Onları, büyüklük ya mazlumluk (zulüm gördüğünü mak) hezeyanlarına götürür, ve letleri hırçın, mağrur ve taham zor ve kibirli bir hale koyar.)

Millî tarih, atak, başkala topraklarında gözü olan bir zihn okutulursa Paul Valéry'nin düşür doğrudur.

Fakat, biz Türklerin millî ta mizi okutmada güttüğümüz gaye s malıdır: Türk millî şuurunu uya mak, tarihimizin o emsalsiz büyü ğünün bizde uyandırdığı itimat ve niyet havası içinde hızla ileri atı

Millî tarihi okutma şekilleri, lan hedefe göre, pek çok değişir.

Bu dünyada en kıymetli (din) dir. Osmanlı devletinin çö devrinde, (din), yobaz ve cahil mensuplarının elinde, âdeta bir lâksızlık) vesilesi oldu; Osmanlı letinin terakkisine pek büyük bir e haline konuldu.

Halbuki, Anglo - Saksonl Almanlar, aynı dini, en yüksek a ve terakki âmili haline koydular. man protestan kilisesi okuma y bilmiyenleri afaroz etmeğe kadar

Bu dünyada en kıymetli s ehilsiz insanların elinde en berba şekle sokulabilir. Onun için E **Renan: (Kanunlar, metinler y insanlar vardır)** demiştir.

Bu dünyada her şey (nüans) ince farktır.

Dr. Mustafa Hakkı Al

Son yazılan HİNDİSTAN

Seyahatnamelerine bir bakış

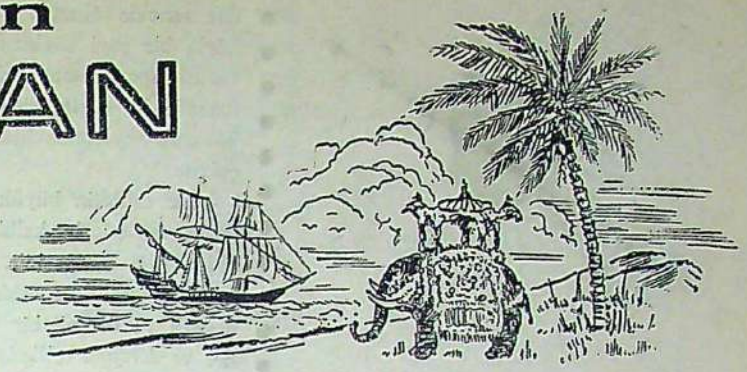

Yazan: Dr. Rebi Barkın

Bir kaç haftadanberi Türk matbuatının başlı simaları Hindistan üzerine yazılar ıaktadırlar. Bu yazıların umumî efkâr-uyandırdığı alâkayı görüp te sevinmekabil değildir. Türk münevverleri bu arı hararetle takip ediyorlar, Hindistana bilgi edinmeğe çalışıyorlar. Dün olduğibi bugün de Hindistan insanlığın bük bir rüknüdür ve yalnız içinde barındığı azîm nüfusun teşkil ettiği heybetli le ile değil, asırlar boyunca yetiştirdiği k çapta insanlar ve sinesinde inkişaf etği yüksek medeniyet ile de iyice bilinsi ve tanınması gereken bir kıtadır. Biz lerin gerek mensup olduğumuz millet gerekse inandığımız din bakımından istanla sıkı bağlarımız vardır.

Orta Asyadan inen Türk kavimleri çok zamanlardan son asırlara kadar Hinın tarihine karışmışlar, oraya yeni er ve medeniyetler aşılamışlar, yeni bir sokmuşlar ve yaymışlar, karşılık olarak Hint felsefesi ve Hint metafiziği Türk atı ve islâm metafiziği üzerine büyük ler yapmış, Türklük oradan çok şeyler stır. Hal böyle iken münevverlerimiz sında Hindistanı tanıyanlar çok azdır, stana dair bir kitabımız yoktur. Hinla Türklük arasındaki bu sıkı bağla-Hintlilerin daha iyi gördüklerini ve bilerini, biz Türklerle bizim onlarla olduıdan çok daha fazla alâkalı olduğunu kaetmek lâzımdır. Bu alâka çok defalar n bir muhabbet ve kalb bağlılığı halintezahür eder. Hindistanda gezen bir Türk müslüman veya Hindu olsun kiminle asebette bulunur ve kime Türk olduğusöylerse coşkun bir sevgi ile karşılanır, hususta yardım ve alâka görür. Bunu şu aralık seyahat notlarını yazan gaerimiz de kaydediyorlar. İşte bu düerledir ki Türklerin de Hindistanla ilgilenmelerini, bizi seven, bize karşı sempatisi olan bir muhiti daha iyi ağa çalışmalarını sevinerek görüyoruz. kendini ancak muhitinde tanır, bu'du rette ne insan ne de bir millet kabili ur değildir. Bu itibarla bizim muhitimizi tanımamızı, kendimizi tanımanın bir başka şekli gibi görüyorum. Türkiyenin muhitinde ise ona karşı beslediği derin alâka ve sevgi bakımından Hindistan şüphesiz ön safta gelir.

Seyahat notlarını yazan sayın gazetecilerimizin bu hakikati bizlerden iyi görmeleri gerektiğinde kimse şüphe edemez. Hitap ettikleri muhit bu bilgiye susamıştır, işte rağbet te bundan geliyor.

Hal böyle iken yazılan yazıların, Hindistana dair ilk denilebilecek bu makalelerin böyle bir mevzuun icabettirdiği hazırlıklarla yazılmamakta olduğunu ve sayın gazetecilerimizin bu mevzu üzerinde gereği kadar hassas ve dikkatli bulunmadıklarını görmekle üzülüyoruz.

Şunu da unutmamak lâzımdır ki bu yazıları bizim kadar alâka ve heyecanla Hindistanın on milyonlara varan okurlar kütlesi de bekliyor ve Türk gazetecilerinin kendi memleketleri hakkında neler yazdıklarını bilmek ve öğrenmek merakile sabırsızlanıyor. Bunu âdeta Hindistanın içinde imişiz gibi görüyor ve hissediyoruz.

Bir memleket hakkında tam malûmat vermek şüphesiz ki çok güçtür. Türk olduğumuz ve şu yurtta bu yaşımıza geldiğimiz halde hangimiz Türkiyeyi tam olarak tanıdığımızı iddia edebiliriz? Hele tam olarak Hindistan hakkında malûmat vermek öyle güç bir iştir ki bunu sayın gazetecilerimizden talep etmek haksızlık veya asgarî safdillik olur. Hindistan hakkında tam olarak malûmat verilemiyeceğine göre malûmatı verirken işin iyi tarafından başlamak ve Hindistanın önce iyi taraflarını göstermek veya hiç değilse evvelâ fena taraflarından kırıcı ve rencide edici bir lisan ile bahsetmemek akla ve hisse daha uygun gelmez miydi? Her memlekette iyi şeyler ve fena şeyler vardır. (Akşam) gazetesindeki Hindistan seyahatnamesini okurken Hindistanın mütemadiyen pisliğinden bahseden yazıları bir zamanlar derme çatma bilgi hazırlığı ile yurdumuza gelen yarı bilgin frenk gazetecilerinin o zamanki Avrupa gazetelerinde Türkiye hakkında intişar eden yazılarına benzetiyorum. Harem, fes, sarık, çarşaf, tulumbacılar, sokak köpekleri ve Galatadan İstanbula gidip gelirken alınan köprü paralarının alınma tarzı bu çeşit yazıların özünü teşkil ederdi. Bu yazılar şüphesiz ki yanlış ve sathî bir görüşün mahsulü idi. Bunun böyle olduğuna bugünkü Türkiye canlı bir delil değil midir? Sonra bu yazılar kırıcı ve gücendirici idi de! Onları okurken Akşamdaki Hindistan seyahatnamesinin sayın yazarının da hepimiz gibi rencide olduğunda şüphe edilmez. Yanlış ve gücendirici olan bu yazış tarzının fenalığını işte bu sebepten bir hemdert sıfatile ilk safta belirtiyorum. Göz ruhun istediği gibi görür. Meselâ tutup da Fransayı Marsilyanın iç sokaklarından görmeğe başlar ve bu galiz perde arkasında Fransanın yüksek kültür değerlerini bulandırırsak şüphesiz yanlış bir iş yapmış oluruz. İşte Akşam gazetesindeki seyahatnamede Benaresin ve (Ganj) ın tarifini de ben buna benzetiyorum ve görüşlerde aynı hatayı seziyorum. Bu işin yanlış tarafı. Ama bunun bir de zararlı tarafı var ki ondan yukarıda bahsettik: Bu yazıları yalnız Türk münevverleri değil bütün Hindistan umumi efkârı bekliyor. Bunlar tercüme olunacak, elden ele gezecek, ağızdan ağıza söylenip gidecektir. Türkleri bu kadar seven ve Türkiyeden geldiler diye gazetecilerimize o kadar candan bir hüsnü kabul gösteren, onlar lehine nümayişler yapan, bayraklar ve dostça yazılmış afişlerle istasyonlara gelen ve sokaklara dökülen bir milleti rencide etmeğe ve kırmağa hiç birimizin hakkı yoktur. Henüz bir siyasî mümessilliğimizin bulunmadığı, bir Türkün nadiren ayak bastığı bir ülkeye giden her yurttaş, itimatnamesiz bir elçi gibi arkasında bütün bir milleti temsil ettiğini unutmamalıdır. Onun her hareketine, her sözüne ve yazısının her satırına bir kıymet ve mâna verilir ve kazanılan intiba bütün bir millete teşmil edilir.

Meselâ 24 mart tarihli «Akşam» daki seyahatnameden rastgele şöyle bir parçayı aynen yazıyorum. Muharrir, Maysor şehrindeki bir parkta gece renkli ışıkla aydınlatılan ve renklenen fıskıyeleri seyrederken şöyle diyor :

«Bir Hintli için kim bilir ne kadar şaşılacak, seyrine doyulmıyacak bir mucize olan bu bayağılaşmış medeniyet oyuncağı!»

Bilmem böyle bir lâkırdıyı bir Avrupalı bizim için sarfetse neler hissederiz? Ne ka-

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

Sen her şeyden üstünsün!

En karanlık günüme ışık verir, renk verir:
Aşkın benim içimde hiç solmıyan bir bahar!
Beni hayat yolunda yürüten bu sevgidir,
Bir anne eli gibi her an gönlümü okşar.

Parlak bakışın siler yüreğimin pasını,
Gülüşün unutturur günlerimin yasını.
Bilmem böyle mi sevdi Mecnun da Leylâsını
Benim coşkun gönlümde bir değil, bin Mecnun var!

Sendendir, sana döner damarlarımdaki kan:
Senin için büyüttüm bağrımda bir çift fidan.
Sen her şeyden üstünsün, her şeyden, aziz vatan,
Hiç bir şeyi sevemem seni sevdiğim kadar.

Halide Nusret ZORLUTUNA

●

Serenad

Çiçeklenen dallarda kuşlar seni bekliyor,
Kalbime hülya gibi doluyor yine yâdın..
Rüzgârlar geçeceğin yolları çiçekliyor,
Dalgaların bestesi oldu o güzel adın.

Süzülsün mehtap gibi içime bakışların
Kumral başın ışıksız gönlüme güneş olsun..
Gel artık sona ersin karanlığı kışların
Hayalin boş gönlüme bir hayat gibi dolsun.

İlâhi kokunu serp boynu bükük güllere,
Rengi solan kalbime taze bir bahar getir.
Bir peri kızı gibi bürün pembe tüllere
Hayal iklimlerinden bana şarkılar getir.

İlhan GEÇER

dar rencide oluruz? Hiç yerinde olmıyan böyle bir şeyi söylemeğe acaba ne lüzum vardı? Epey zamandanberi yazılan seyahatnamede bu çeşit küçültücü ve yukarıdan bakarak söylenmiş hissini veren sözler pek çoktur.

Bir milletin büyük kazançlarından biri, başka milletlerin kalbinde tuttuğu yer ve elde ettiği sempatidir. Bunun çok defalar harb kudreti ve cebir vasıtalarından daha değerli ve önemli bir varlık olduğunu biliyor ve Avrupa milletlerinin bu maksadı temin yolunda ne kadar gayretler sarfettiğini görüyoruz. Bu yolda hiç bir emek sarfetmediğimiz halde dünyanın büyük milletlerinden birinin vicdanında ve geniş bir arz kıtası üzerinde derin bir sempatiye malik olmuşuz. Böyle bir sevgi ve hürmete lâyık görülmemiz, heyecan ve incelikle üzerinde durulması, lâzım gelen bir hâdisedir. Bu sevgi ve saygıya asil bir anlayışla mukabele etmek her halde çok daha yerinde olur kanaatindeyiz.

Sayın muharrirlerimizin makalelerini yazarken efkârı umumiyeye karşı olan mesuliyetlerini daima hatırlıyarak doğru malûmat vermeleri ve bilhassa yazılarının geniş bir kıta üzerinde yayılacağını düşünmeleri çok lüzumlu olduğu halde pek az bir hazırlıkla bu ehemmiyetli mevzuu umumi efkâra arzetmelerini de doğru bulmadık.

16 Mart tarihli «Akşam» daki yazıda Madrastaki Dravidyenlerden bahsederken şöyle yazılıyor:

«Bunlar — yani Madrastaki Dravidyenler — Brahui — denilen bir dil konuşuyorlar. Bu dile hâlâ Bülucistanda raslanması bu aşiretlerin oralardan yani Garp Şimalinden geçtiklerine işarettir.»

Halbuki işin doğrusu şöyledir: Madrastaki Dravidyenlerin konuştukları dil Brahui değil Tamil dilidir. Bu lisan dil âlimlerinin tahlillerine göre Bülucistanın dağlık bir mıntakasında konuşulmakta olan Brahui dilile uzaktan akrabadır. Zaten Tamil kelimesi de Courtillier'nin tahliline göre Dravida kelimesinden gelmektedir: Dravida, Davida - Tamida, Damila, Tamil [*]. Ama bugünkü Madraslılarla Bülucistanda Brahui konuşan kabile arasında dilin bu uzak akrabalığından başka hemen hiç bir münasebet yoktur. Şimal Batıdan inen kabileler Cenubi Hindistanın kesif yerli tabakası üzerine ince bir hâkim tabaka halinde yerleşmişler ve bunlara dillerini ve belki de kültürlerini aşılamışlar, fakat kendileri buradaki Negroid halk arasında eriyip gitmişlerdir.

17 Mart tarihli yazıda şunlar var :

«Cainizm İsadan beş altı asır önce Mahavira yahut «Büyük Kahraman» adı verilen bir cengâver Peygamberin yazdığı dır.»

Bu yazının dahi doğru olmıyan baz rafları vardır, zira Mahavira İsadan be ya altı değil altı asır evvel gelmiştir, verlik ile alâkası olmıyan passifik bir dir, yazılı bir kelimesi yoktur.

Bunu da geçelim, biraz aşağıda bir ler görüyorum :

«Gerek Budizmin, gerek Cainizm kısım inanlarını benimsiyerek halk arasında gitgide ilerliyen Brahmanizm bu iki dini Cenuba itmiştir. Çünkü ulı sınıfın malı olan Budizm ve Cainizm, arasında kendilerine destek bulama lardı.»

Bildiğimize göre bu da doğru deği Brahmanizm dini Budizm ve Cain evvel mevcuttu, Budizmden hiç bir şe mamış, belki Budizm ve Cainizm Br itikadın temelleri üzerine kurulmuştur. nizm haydi ne ise diyelim ama Budizm bir sınıfın malı değil, milâttan evvel cü asırdan milâttan sonra tâ beşinci lara kadar bütün Hindistanın resmî ve ki büyük bir kütlenin samimi dini idi lâttan evvel 273 üncü yılda bugünkü şehrinde hükümdarlık tahtına çıkan ile milâttan sonra birinci asır son doğru Peşaverde hükûmet süren n Kanişka Budizmi bütün Hindistana mışlardı. Hindistanın bu devre ait es hep Budai sanat eserleridir. Sayın m rirlerimizin gezmiş oldukları Benares nin yanıbaşında Sarnath şehrindeki ve ta Hindistanda Sanşi mevkiindeki St yani Budai ziyaret mahalleri, Hayda nizamlığının Şimal hudutlarındaki A mağaraları ve daha bir çok Budist Budizmin Hindistanda idrak ettiği in şahitleri olarak hâlâ durmaktadırlar.

[*] Courtillier: Les anciennes civilisations de l'Inde, S. 111.

Seçme sözler

★ Veyl çalışmağı öğrenmemiş ola
Ch

◆ ◆

★ Size birisi hayatta tahsil, çalışma tasarruf olmaksızın yükselmek mümki duğunu iddia ederse, ondan kaçınız.
Fr

◆ ◆

★ Tasarruf, ihtiyatın kızı, itidalin kardeşi ve hürriyetin anasıdır. S. Sı

◆ ◆

★ Zengin olmak istiyorsanız yalnı para kazanıldığını değil nasıl para b rildiğini de öğreniniz.
Fr

19 Mart tarihli Akşam'daki yazıda gözü-
ı bir şey ilişti:

«Baberlerin imparatorluğu sona erip
ngiliz kumpanyası Hindistana hâkim ol-
ıktan sonra, yani 1761 senesinde...»

Burada dahi epey yanlışlar var. Çünkü
rk âleminin kahraman şairi Baburun adı
er değildir, 1761 yılında imparatorluğun
ıerkezi olan Delhide henüz Şah Âlem II.
rurdu. Delhi ancak 1803 de İngilizler ta-
ıfından işgal olundu. Ama hükümdarlar
en yerlerinde oturmakta devam ettiler,
ıttâ 1857 deki meşhur Sipahi isyanında
ıadır Şah tekrar fiili hükümdar bile ilân
ldi.

21 tarihli Akşam'daki yazının şu cüm-
ıinde dahi nispeten ehemmiyetsiz de olsa
e bazı tarih sehivleri görüyoruz :

«İsadan dört asır önce büyük İskender
ndistana girip İndus nehrini geçmek is-
ği zaman Hint prenslerinden Porava
ısunun önünc iki yüz fil sıralamıştı.»

Yunan tarihçilerinin Porus dedikleri
avanın ordusundaki fil adedinin tam iki
iz olduğu tasrih olunduğuna göre müteap
p malûmatta da doğruluk istenilebilir :
İskenderin büyüklüğü, küçüklüğü hakkın-
Velsin okunmasını tavsiyeden sonra — o
ıdan dört asır evvel değil tam 326 nci se-
in ikincikânununda Hayber Geçidini ge-
ek Hindistana girmiştir. İndus nehrini
ç harpsiz ve bugünkü Attok köprüsü ya-
ından aşıvermiştir. Porus onu İndusta de-
Yunanlıların Hydas pes dedikleri Cellum
ehrinin Cenubunda karşılamıştır.

27 Mart tarihli Akşam'daki makalenin
ıazı fıkraları sanırım ki çoğumuzun içine
ıunmuştur: Burada sayın yazar Haydarâ-
nizamının yağlı fesinden ve eski hırka-
ıdan bahsediyor, bindiği eski otomobilin
delini ve markasını tanıyor. Yıllardanberi
fırsatta izhar ettiği dostluktan başka hükûmet merkezinde açtırdığı Üniversiteye verdiği (Osmaniye) adı ile Türk milletine olan bağlılığını meydana koyan ve Türk gazetecilerini yurdunda misafir etmek için canlı bir tehalük gösteren bir hükümdarın üzerinde tetkik gözünü bu mertebe teksif edebilen bir müşahidin bazan pek iyi bazan da pek fena gördüğünü anlıyoruz. Çünkü ayni makalede Haydarâbat şehrinden bahsolunurken «Âbide olarak Nizamın büyük sarayı ile Cuma Mescit camiinden başka bir şey yoktur. En güzel ev ve bahçe İngiliz mümessilinin sarayıdır.» deniliyor. Şehrin ana caddesi üzerindeki koskoca Çihar Minarın görülmemesini hiç gayri tabii bulmuyorum. Fakat Cenubi Hindistanın en büyük islâm âbidesi olan bu enteresan yapıyı görmiyen göz bunca dostluk yüzü suyu hürmetine eski bir fes ile eski bir hırkayı da görmeseydi ne kadar iyi ederdi!

Elimde 28 mart tarihine kadar olan yazılar var. Eğer bundan sonra daha fenaları çıkmazsa bu 28 tarihli makale sathi gazete edebiyatının şüphesiz bir apogé'sidir. Şöyle ki :

Gazneli Mahmut onuncu asrın değil on birinci asrın başında Hindistana girmiştir, Alptekin oğullarından değil, Sebüktekinin oğludur. Sebüktekin ise Alptekinin oğlu değil kölesidir. İlk Türk Delhi imparatorluğunu kuran Aybak değil Şahabeddin Mahmet Gûridir, Aybakın adını da frenk kitapları Aybak yazarlar, onun Türkçesi ve doğrusu Ay Beğ'dir. Gıyaseddin Balaban'dan evvel meşhur Şemseddin İltutmuş gelmiştir. «Türkmen aşiretlerinden Alâeddin» terkibini anlıyamadık. Tuglak hanedanının müessisi bir aşiret değil Gıyaseddin Balabanın kölesi Gıyaseddin Tuğlaktır. Gerçi bir Alâeddin vardır ama, onun Tuğlak hanedanı ile münasebeti yoktur ve Halcî denilen Kalaç Türklerinden bir hükümdardır. Tuğlak hanedanından Uluğ Bey diye bir adam gelmemiştir. Dekken'de yani Cenubî Hindistanda teşekkül eden üç mühim devlet yani Kutup Şahiler (Golkonda'da), Adil Şahiler (Bijapur'da) ve Nizam Şahiler (Ahmetnegâr'da) 15 inci asır sonları ile 16 nci asır başlarında teşekkül etmiştir. Bu hükümetlerin teşekkülü Aksak Timurun Hindistana girip Tuglak hanedanını ortadan kaldırmasından sonradır, Delhi sultanlarından bir çok Mehmet Şah vardır ama «Devrinde imparatorluğun yavaş yavaş çözüldüğü» Mehmet Şah diye bir hükümdar yoktur. Sakın bu Mehmet Şah Babur oğullarının son hükümdarlarından ve Afşarlı Nadir Şahın mağlûp ettiği Mehmet Şah ile karıştırılmış olmasın?

Yazımı burada bitiriyorum. Öteki Hindistan seyahatnamelerinin tenkidini başka bir sefere bırakacağım.

Ankara, 31 mart 1943

Seçme sözler

★ İnsanı yarından emin kılan yalnız
arruf etme itiyadıdır. H. Marion

◆ ◆

★ Serbestliği elde etmek için en basit
arruf etme itiyadından başka bir şeye ih-
yaç yoktur. S. Smiles

◆ ◆

★ Her müsrif cemiyetin bir düşmanıdır
Adam Smith

◆ ◆

★ Yalnız zengin olmak gayesile para
ktirmek aşağı bir ruh ve dar bir kafaya
ik olmanın alâmetidir. S. Smiles

Bahar

Tabiat ürperir, kalkar uykudan,
Gerinir baharla bütün duygular,
Erir - gider arzu içinde zaman!
Buğulu gözlerle bir sırdır bahar.

Mevsimin rüzgârı içimde esen,
Oh, bahar! Ne kadar özledim bilsen...
Gitme, güzel mevsim! O..h, hiç gitme sen,
Sürsün bu rüya son saate kadar!..

Hiç bitmesin, böyle yıllarca sürsün!
Sen ki gelişinle bütün ömürsün,
Neye değsen onu hülya bürürsün,
Neye değsen onda bir âlem başlar.

Dündar AKÜNAL

Maniler

— O. S. ORHON'a —

Ağlarım kederim var
Gözü yolda yârim var
Sıla dar gelir bana
Bir gönülde yerim var

Oy bu harp bitmez oldu
Gelenler gitmez oldu
Ayşem, bekle desem de
Teskerem yetmez oldu.

Köyler ateş böceği
Ay, göklerin köçeği
Kız mehtap bize sermiş
Gölde atlas döşeği.

Kavaklar uzun uzun
Düşer yaprağı güzün
Dostlarım iflâh olmam
Gayri mezarım kazın.

Zafer Hüsnü TARAN

YENİ İLİM VE TEKNİK

Petrol devri

Yazan :
Prof. Salih Murad UZDİLEK

Bu harbde ana rolü oynıyan tayyarele- muvaffakıyetleri petrol kimyagerlerinin ine dayanıyor. Yeni yakıcı maddeler ıde tayyarelerin yükseklere çıkış gittikçe azaldığı gibi hızları ve leri arttıkça artıyor.

Avrupa ve bilhassa Amerika lâboratu- rında tayyare motörlerinde yakılan ler ıslah edilmektedir. Elde edilen yakacaklar (oktan) istihalesini aşmak- Bu yeni yakacakların oktan adetleri- 110, 115 ve hattâ daha yükseği bulacağı in ediliyor. Bu yeni yakacakların oktan 180 olan yakacaklara nazaran yarı ya- fazla takat temin edeceği iddia ediliyor. gidişe göre harbden sonra petrol kimya- ri bütün su motörleri moda dışı kılacak

Petrol kimyasının diğer bir safhasına m. Bir bidon petrolde binlerce kim- madde var. Kimyagerler yer yüzündeki ın çoğunun kimyanın temel taşları karbon ve hidrojenle yapılabileceğini ediyorlar. Bu elemanlara oksijen ilâ- e yeni alkoller, esterler, asitler, sol- ıtriyat, ilâçlar ve her nevi sente- organik cisimler elde edilebilir. Kata- parçalama usulünün pek ileri gitmesi katranı endüstrisi karşısında petrol büyük bir rakip kılmıştır.

Bir kaç senelik endüstri olan bu yeni bilhassa harb ihtiyaçları yüzünden, inkişaf etmektedir. Sentetik lâstik, kimyagerin bildiği gibi, bir lâstik ol- ona nazaran daha çok kullanışlı ve bir maddedir. Şimdi sunî lâstik lü sentetik muamelelere tâbi tutarak diene ve styrene'den istihsal edilmek- En mühim ve yüksek patlayıcı madd- ı esası olup yalnız patlayıcı madde- değil boya kimyacılığında da mühim oynıyan tolnene de petrolden çıkarıl- adır.

Prof. Salih Murad Uzdilek

●

İTİZAR

Münderecatımızın çokluğundan dolayı ımızda (Delhiden Üsküdara) tefrika- neşredemedik. Okuyucularımızdan özür Çmaraltı

Görüşler

ÇENE

Üstat İbnül Emin Mahmut Kemal dişlerini yaptırıyor. Üstadın çenesi, Yavuz Seliminki gibi dar ve kısa olduğu için dişçi bir türlü muvaffak olamamaktadır. Üçüncü defa ölçü aldıktan sonra da yaptığı dişler uygun gelmeyince dişçi kendini mazur göstermek için :

— Kabahat bende değil, çeneniz yok da ondan!

Der. Fena halde sıkılan üstat, gözlerini hiddetle dişçiye çevirir:

— Haydi, gevezeliği bırak da, işini çabuk yap! diye cevap verir. Ağzımı açıverirsen çenem var mı, yok mu anlarsın!

○

ORTA OKUL

İsmail Habib Sevük, uzun müddet öğretmenlik etmenin verdiği bir itiyatla cevap beklemeden konuşur. Cümlelerin yarısını söyler, yarısını da işaretlerile tamamlar. Gençlerin karşısında hemen bir öğretmen tavrını takınır. Mebus seçildikten sonra da bu itiyadını değiştiremedi. Geçen gün, Büyük Millet Meclisi koridorunda etrafına gençlerden şair Ömer Bedreddini, Kemaleddin Kamuyu, Behçet Kemal Çağları toplamıştı. Onlara ders verir gibi bir seyler anlatıyordu. Uzaktan İsmail Habib Sevük'ü gören Halil Nihat Boztepe, Fazıl Ahmet Aykaça gösterdi :

— Bak dedi, bizim Habib, hâlâ mebus olduğuna inanamadı, kendisini orta okuldayım, sanıyor!

○

NERESİNİ?

İstanbulun en zengin Yahudilerinden biri, geçenlerde en büyük mülkiye memurunun huzuruna girmiş. Varlık Vergisinden bir hayli şikâyet ettikten sonra, büyük bir küstahlıkla :

— Avrupanın hiç bir yerinde sizin bu yaptığınızı yapmadılar!

Demiş. Bu söze hiç kızmamış görünen muhatabı :

— Ya, öyle mi, diye cevap vermiş, pek âlâ, sizi emniyet altında Avrupaya göndereyim. Neresini beğeniyorsunuz? Almanyayı mı, Macaristanı mı? Lehistanı mı, Belçikayı mı? İtalyayı mı? Sırbistanı mı, Lehist mı, Bulgaristanı mı? Fransayı mı? Söley

○

NİÇİN?

Vatan gazetesi sahibi Ahmet Emin Y man harıl harıl tenkidler yapıyor. Her seleyi kurcalıyor; şiddetli sözler söylüy dedikodular çıkarıyor. Bu sayede Vatan zetesinin satışı yükselmededir.

Bir gün Ahmet Emin Yalmanı, ziy eden bir arkadaşı, pek aşırı bulduğu bu kidleri niçin yaptığını ona sordu. Elind satış pusulasını, masasına bırakan Ah Emin Yalman şu cevabı verdi :

— Sana yemin ederim ki «vatan» iç

○

NE OLACAK?

Tasviri Efkâr refikimizde (Fazarc Pazara) başlığı altında pek güzel fıkra yazan Server Bedi:

— Almanların ümitleri denizlerin alt da, Anglo - Saksonların ümitleri denizle üstünde.

Diyor. Ve bu harbi kim kazanacak? ye soruyor :

— Uçak mı? Denizaltı mı?

Harbi kimin kazanacağını kesin ola söylemek belki hâlâ güçtür. Fakat bilin bir şey var: Eğer bu harb, söylendiği gi 1945 senesine kadar sürerse, bu gidişle n hakkak dünyanın altı üstüne gelecek!

○

EH, OLDU OLACAK!

Ahmet Emin Yalman, Türkiyeyi dile gibi ıslah etmek için çok güzel fikirler b lup söylüyor: Geçen pazar günkü Va gazetesinde denizciliğimizi düzeltmenin relerini bulmuş :

— Burada vapur yapmıya kalkmam hariçten vapur satın almak. (Bu yüzd kimbilir bazı açıkgöz vatandaşlara ne fayd komüsyon işleri çıkar!) Armatörlerle sıkı işbirliği. (Tabiî, bunun içinde kendisind yüksek Varlık Vergisi alınan bazı kimsel kolaylık da dahildir.) Deniz teşkilâtı iç bir İngiliz mütehassısı ve yardımcıları tirtmek.

Eh, bari oldu olacak, şu kabotaj hakk da bir ecnebi müteahhide verip kurtulsa

KONGRE EĞLENİYOR!

Geçen asırda bir devlet Osmanlı imparatorluğuna harp açtı. Bu devletin bir generaline ve karısına bir Avrupa payitahtında ziyafetler verildi. Generalin karısı ile başka bir kadın arasında, bu ziyafetlerde, elmas yarışları oldu. Ve bu harbde Osmanlı imparatorluğu yenilince bir başka Avrupa payitahtında bir kongre kuruldu; ve bu kongre bir gururlar panayırı oldu. — André Maurois'in bir eserinden hülâsa, S. 291 ve 300 —

Elmaslı kılınçlar kuşanır, sırma giyerler,
Dimdik oturur, koskoca bir milleti yerler,

Yaldızlı tabaklarda kırem âbidelerle,
Güllerle, çiçeklerle, asîl orkidelerle..

Bir yanda murahhaslar ufak hartalarîyle..
Bir yanda kadınlar iri pırlantalarîyle..

Gözler kamaşıp her kadının bir gülüşünden,
Şamdanlar uzar Anglosakson gümüşünden!

Bir yanda ipek dalgası, et dalgası çağlar;
Bir yanda, büker boynunu, bir memleket ağlar!

Kandır bu tavanlar, kuru kan, kup kuru kandır;
Âvîzesi kandır, bu ışık yağmuru kandır;

Kandır bu salonlar, bu zehirden acı süsler;
Kandır bu nişanlar, bu hamâilli göğüsler;

Kandır bu zebercedli, bu pırlantalı putlar;
Kandır bu kılabdanlı, bu gaytanlı kaputlar;

Kandır bu çelik sesli nutuklar, bu kurumlar;
Kandır bu kızıl kurdelalar, kırmızı mumlar;

Kandır, bu kalemler: bu siyah uçlu kanatlar;
Kandır bu filigranlı, bu antetli kâatlar;

Kandır bu yeşil örtüler, ak saçlı adamlar..
Türkün kanıdır, bâzı kâattan bile damlar!..

Mithat Cemal Kuntay

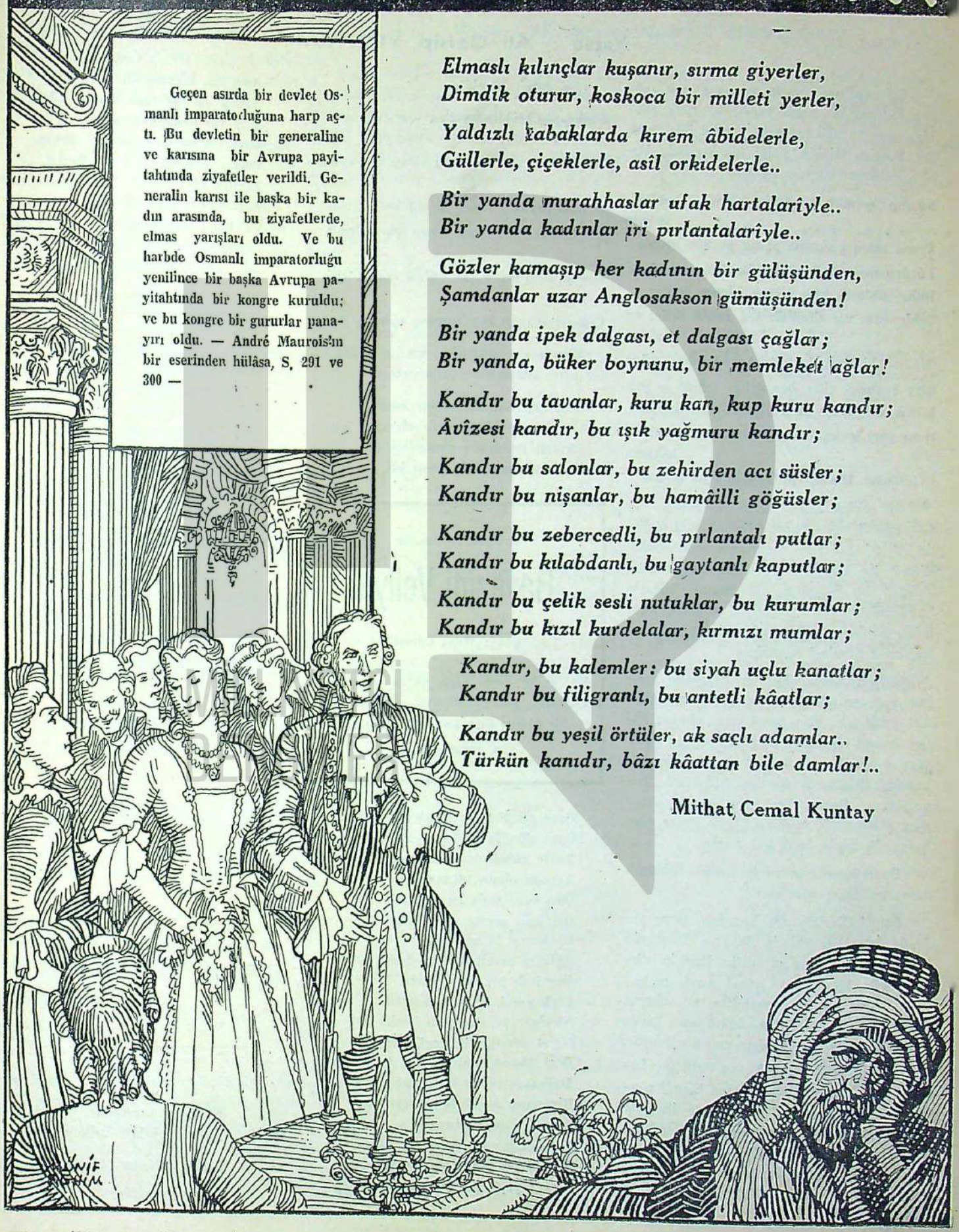

MEŞHUR BİR GAZELİN SAHİBİ

İKİ RASİH

Yazan : Ali Canip YÖNTEM

On sekizinci asırda yazılmış, çok rağbet bulmuş bir gazel vardır ki Türk edebiyatının en mümtaz şairi Nedim bile Şehit Ali Paşa'ya takdim ettiği bir kasidede bunun matlaını tazmin etmiştir :

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne
Urma zahm-i sineme pekân peykân üstüne
Yârden mahcur iken düştük diyar-ı gurbete
Dehr gösterdi bize hicran hicran üstüne
Dilde gam var şimdilik sen gelme lûtfet ey sürur
Olamaz bir hanede mihman mihman üstüne
Rize-i elmas eker her açtığı zahme o şuh
Lûtfü var olsun eder ihsan ihsan üstüne
Hem mey içmez hem güzel sevmez demişler hakkma
Eylemişler Râsih'e bühtan bühtan üstüne

On sekizinci asır tezkerecilerinden Safayi Efendi bunu Sofyalı Rasih'e mal etmiştir. Gene ayni asır tezkerecilerinden Salim Efendi ise Balıkesirli Rasihin olarak göstermiş, ve Safayinin aldandığını bilhassa kaydetmiştir. Salim diyor ki «Gazel-i merkum, bunların zade-i tab'ı rânaları olduğu malûm-u cümle-i şuaradır.»

Sofyalı Rasih, Salimin kaynatası meşhur vezir ve şair Rami Paşaya Divan kâtipliği ettiği için, eğer gazel onun olsaydı Salim bilirdi. Bahusus Salimin işaret ettiğine göre o devirde bütün şairler, bu namdar gazelin Balıkesirli Rasihin olduğunu biliyorlarmış. Esasen, Tezkeresi bir çok noktadan Saliminkine tercih edilmek iktiza eden Safayinin böyle zühulleri vardır.

Bu münasebetle şu iki Rasih hakkında biraz malûmat verelim :

Sofyalı Rasihin adı Yusuftur. Genç yaşında İstanbula gelmiş, Divan-ı Hümayûn Kâtipleri zümresine girmiştir. Rasihin şiirden başka kitabette ve güzel yazıda mahareti olduğu için bazı vezirlere, ve nihayet Rami Paşa Mısır Valisi olunca ona Divan kâtipliği etmiş, ve beraber oraya gitmiştir. Efendisinin çok teveccüh ve iltifatını kazandığını Paşanın damadı Salim Efendi söylüyor. Rami Paşa azil ve Rodosta İkamete memur edilince, maiyetindeki bütün adamlar gibi Rasih de geri döndü, İstanbula gelirken Tekirdağında hastalanarak bir iki gün içinde orada öldü (1706).

Şu gazeli güzeldir :

Seher, sad şevkile mestane - veş cûş eylemiş deryâ
Meğer kim zevrak-ı aşkı çekip nûş eylemiş deryâ
O dahi ârzuy-i rûyet ile dil verip gelmiş
Stanbul şehrinin mehrûların gûş eylemiş derya
Koçup şâmı seher çün mihrü mâhı âlemi Rasih
Cefay-i rüzgârı hep feramuş eylemiş deryâ

Bir manzum hikâyesi vardır ki didaktik bir parça olmakla beraber hoştur:

Var idi Sofyamızda bir âdem
Devlet ile cihan içinde alem.
Avreti mübtelâsı olmuş idi,
Başının bir belâsı olmuş idi.

Gelecek sayımızda:

Bayezidi Veliye

Şairi: Mitat Cemal

Büyük şairimiz üstad Mitat Cemal'in, Bayezidi Veli tarafından boğdurulan Gedik Ahmet Paşa için yazdığı bu eşsiz şiiri neşredeceğiz.

Gece gündüz harem-nişin idi ol,
Gece gündüz harem-nişin idi ol,
Turfe rûbâh-der kemin idi ol.
Avretin olmuş idi mağlûbü,
İhtiyar eylemiş bu üslûbu :
Der imiş avrete «ben ölsem eğer
Korkarım ki seni ala bir er.»
Ağlayıp avreti dahi ol dem
Der imiş ki: «yetişmeyim ki görem!
Liyk ger ben ölür isem zalim!
Nicolur «1» ol zaman benim hâlim.
Gayri avretler ile zevk edesin
Beni âlemde unutup gidesin.»
Doğrayın rîşine bu resme soğan,
Bizzarure herif olup giryan !
Nice şey bahşedip zene ol dem
Kıymet ıssı «2» cevahiru hâtem
Âsyabü dükân akarü devâb «3»
Niçe eşyayi bihisabü kitab..
Anın için ki «ben ölürsem eğer,
Nafaka ola hep sana bunlar.
Sana var itimadü imanım.
Gayre varma sakın benim canım»
Dedi: «varmam kocaya vallâhi
Ederim bunda şahit Allahı»
Nagehan bir gün erdi ana ecel.
Çekti dünyay-i pirezenden el.
Uğradı korktuğuna biçare.
Gör neler eyledi o mekkâre!!..
Bir iki kimse istedi anı,
Liyk hazzeylemez idi canı.
Çünkü talipleri müsin idiler.
Şetmedip anlara dedi: «gidiler!
Ben kocaya varır mıyım; zira
Nice ahdü yeminim ola hebâ!..»
Buldu bir nevcevanı, âlur-ı kâr;
Ana akd-i nikâha verdi karar.
Cem olup yanına sıgarü kibar,
Cümlesi hâlin etti istifsar.
Dediler : «bu işi niçin ettin?
Ettiğin kavlü ahdını nettin?
Kocaya varmayım dedin evvel!
Sıdkına şimdi kizbin oldu bedel!»
Dedi: «hâşâ ki kizbedem vallâh
Belki ben Sadıkım, olun agâh!
Ben dedim koca âdeme varmam.
Yoksa böyle cevan niçin sarmam?
Kocaya varup edemem rence.
Varırım bu bunun gibi gence!
Sürerim tâ ölünce âlemini.
Bana mı verdiler cihan gamını?

***

Meşhur gazelin sahibine gelince:

Bu, Balıkesirlidir. Adı Ahmettir. C nın eşrafından olduğu için (Rasih bey) ye şöhret almıştır.

Ayni asırda üçüncü bir Rasih vardır adı Mehmettir. Rumeli Hisarlıdır. Bu yaşamış, pek ihtiyarken 1767 de ölmüştü

Ali Canib YÖNT

«1» Nicolur: nice olur, yani «nasıl o

«2» Is, sahip mânasınadır, burada farkla «malik» mukabili kullanılmış.

«3» Devâb: dâbbeler, binecek hay lar.

DÜŞÜNCELER

Yazan :
İsmail Hami Danişmend

İnsanlar arasında gördüğünüz güzellik ve zekâ farkını hayvanlar arasında göremezsiniz.

★

Bugün biricik karıcığma bir iki günahcıkla ihanet ediveren bir zamane çapkıncığı, dün harem dairesinde dört halîle, sekiz gözde, on altı odalık, otuz iki halayık beslediği için bir günah işlemiyen bir Şeyhülislâm-ı Sellemehu-s-selâm efendi hazretlerinden daha afif değildir de nedir?

★

İnsan âkıl, hayvan mâkuldür.

★

Feleğin çemberinden geçenler olduğu gibi, feleği çemberinden geçirenler de vardır!

★

İnsan aklı bir nebze zekâ, bir tutam cinnet ve şu kadar dirhem ahmaklıktan mürekkep bir halita demektir: Bütün mesele işte bunların nispetlerindedir.

★

Hakikati bulan kaybetse bilmem bir daha arar mı?

★

Eski dost düşman olur ama eski düşman dost olmaz.

★

Erkeğin cehli çirkinlik, kadının ilmi güzelliktir.

★

Nice görmüş geçirmiş adamlar vardır ki camekânda görmüş, hayallerinden geçirmişlerdir!

★

İnsan hayvanların hem en akıllısı, hem en akılsızıdır.

★

Nezaketin ifratı kabalıktır.

★

Aşkın güzellikle alâkası, çirkinlikle alâkası kadardır.

★

Dâhi demek, eskimez adam demektir.

★

İnsan barutu keşfetmemiş, barut insanı keşfetmiştir!

★

İdeal bir idealcide arslan cesareti, köpek sadakati, eşek inadı, yılan kıvraklığı, insan zekâsı, tilki kurnazlığı, karınca dûrendişliği, saksağan ürkekliği ve bülbül nefesi lâzımdır!

İsmail Hâmi Danişmend

ESKİ Musikimiz

Yazan : Hüseyin Namık ORKUN

Çınaraltı'nın sekseninci sayısında Hasan Adnan Giz imzalı mehterhanemiz hakkında güzel bir yazı okudum. Makalenin muharriri yazısına bir de küçük mukaddeme yapmakta ve burada musikinin Türklerde pek eski olduğunu izaha çalışmaktadır. Bu satırları okurken harbde musikiye nasıl ehemmiyet verildiğine dair Dede Korkut kitabındaki ibareler aklıma geldi. Ve sonra 981 de Turfandaki Uygurlar nezdine giden Çin sefiri Wang Yen-tö'nün kayıtlarını hatırladım.

Musiki tarihimizle uğraşanlara belki bir yardım olur ümidile bu yazımda Çin sefirinin kayıtlarından bahsedeceğim.

Malûmdur ki Göktürklerden sonra Turfan havalisinin sahipleri Uygurlardır. Yüz sene kadar varlığını koruduktan sonra Kırgızların hücumile (840) ortadan kalkan Orhun havalisindeki Uygur hükümdarlığının bir kısmı Ngan-si ve Tibete doğru, diğer bir kısmı da Turfan havalisine çekilmiştir. Eski Uygur hükümdarlığını bu Turfan havalisindeki Uygurlar devam ettirmişlerdir ki sonra Moğol istilâsı bu hâkimiyete son vermiştir.

Turfandaki Uygurlar siyaset sahasında o kadar ehemmiyetli bir rol oynamamışlar ise de kültür bakımından o derece ileri gitmişlerdir ki Orta Asya medeniyet tarihinde bu Türkler baş rolü oynamışlardır.

Bunlar hakkındaki malûmatımız yabancı âlimlerin buralarda yapmış oldukları araştırmalar neticesinde genişlemiş, bu Türklerin dini literatür, sanat eserleri, matbaacılık ve diğer sahalarda pek müterakki olduğu anlaşılmıştır.

Çin tarihleri her ne kadar bu Türkler hakkında bize pek fazla malûmat vermemekteler ise de 981 de Çin hükümdarının Wang Yen-tö'yü bunlar nezdine sefir olarak gönderdiğini anlamaktayız. Çin sefiri bu tarihte büyük bir seyahat sırasında Uygurların hükümdarı Arslan Hanı da ziyaret etmiştir. Uygur hükümdarı Çin sefirinin geldiğini haber alınca büyük rütbeli bir adamını karşıcı çıkarmıştır. Bu adam müneccimlerin takviminde eşref saati aramış, eşref saatin yedi gün sonra geleceğini görünce ancak bu zaman sefiri hükümdar nezdine götürmüştü. Kabul merasimi dikkate şayan bir şekilde cereyan etmiştir. Hakan sefiri yanında oğulları ve diğer yüksek rütbeli adamları olduğu halde yüzleri Doğuya dönük bir şekilde kabul etmişti. Hükümdarın yanında bir musikişinas tannan bir taşa zaman zaman vurmakta olup bu âlet çaldıkça evvelce her hareketi taayyün etmiş olan merasimin safahatı cereyan etmekte idi.

Musiki âleti ilk çaldığı vakit hükümdar sefire karşı bir nutuk irat etmişti. İkinci çalışta hükümdarın oğulları, kızları ve akrabaları attan inerek sefiri selâmlamışlardı. Bu merasim bittikten sonra sefirin hediyeleri kabul edilmiş ve sonra sefire bir ziyafet verilmişti. Bir taraftan seçme yemekler yenilmekte ve iyi içkiler içilmekte iken diğer taraftan da musiki âletleri çalmakta ve kopuzlarla şarkılar söylenmekte idi.

Ertesi günü hükümdar Arslan Han bütün ailesi efradile beraber cıvardaki bir gölde kayık gezintisi için sefiri davet etmiş, bir taraftan kayıkla gezilirken sahilde de fasılasız bir şekilde musiki âletleri çalmakta devam etmişti.

Çin sefiri üçüncü günü şehri gezmeğe başlamış olup gördüklerini şu suretle anlatmaktadır: Şehirde bina, kule ve bahçeler pek çoktur. Uygurlar temiz kalbli ve namuslu insanlardır. Altın, gümüş ve bakır evani yapmakta pek mahirdiler. İyi bir atın fiyatı bir top ipektir. Orta cinsten, yemeğe yarıyan bir atın fiatı da üç metre ipektir. Dikkate şayandır ki en fakir Uygur dahi et ile beslenir. Uygurların arazisinde hububat da yetişir. Zenginleri at eti yer. Fakirler koyun, kaz ve ördek eti yerler. Uygurların yurdu çok zengindir. İşlemeli çiçeklerle süslü beyaz kumaşlar, zerdva ve samur derileri pek çoktur. Bunlar o kadar çoktur ki başka memleketlere de satarlar. Uygur erkekleri ata binmeğe, ok atmağa bayılırlar. Gezintiye çıkmağı çok severler. Ne zaman toplanıp gezintiye çıkarlarsa musiki âletlerini de beraber götürmeği ihmal etmezler; çünkü Uygurlar musikiyi pek severler.

Çin sefirinin vermiş olduğu bu malûmata buralarda yapılan araştırmalar neticesinde bir takım musiki âletlerinin de bulunduğunu ve hattâ yazılı eserler arasında Uygurca şarkıların elde edildiğini ilâve edersek Turfandaki Uygurların —diğer Türkler gibi— musiki hususunda da ileri oldukları anlaşılır.

Hüseyin Namık ORKUN

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

YENİ ESERLER:

Adana fethinin DESTANI

Yazan: ATSIZ

Adananın eski bir Türk ailesine mensup olan Baki Tonguç Arık, daha doğrusu, Arık Fakı Oğullarından Baki Tonguç «On İki Asırlık Türk Yurdu Adana Fethinin Destanı» adında küçük bir kitap neşretti. Küçük boyda 60 sahife tutan bu kitap ciddî bir emek mahsulü olmakla beraber, bilhassa şimdiye kadar neşrolunmamış iki destanı ihtiva etmesi bakımından da orijinal bir eserdir. Kitapta şu bölümler vardır :

1 — Niçin yazdım.
2 — Kilikya - Adana.
3 — Kilikyada Türkler.
4 — Adanada Ramazan oğulları.
5 — Hülâsa.
6 — Adana Fethinin Destanı.
7 — Ulu Camiin destanı.

Ayrıca sonunda bibliyoğrafya, endeks ve maalesef her kitabımızda olan yanlış - doğru cetveli de bulunmaktadır.

Eserin önsözü mahiyetinde olan «Niçin yazdım» başlıklı bölümde Baki Arık, hâlâ devam eden millî bir hastalığımızdan şikâyet ederek bu kitabı, bu hastalığa karşı bir ilâç olarak yazdığını ihsas ediyor. Bu millî hastalığımız, Türkiyenin bazı bölümlerinin halkını başka milliyetlere mensup saymak gafletidir. Hepimizin bildiği gibi Karadeniz kıyılarının Doğu bölgeleri halkını Lâz; Doğu Anadoluyu Kürt; Cenup Anadoluyu Arap; Trakyayı Pomak, Arnavut veya Boşnak saymak, bu illeti daha ileri götürerek Kafkas Türklerine Çerkes, İran Türklerine Acem, Rusya Türklerine Tatar demek hâlâ kökünden tedavi edilememiş olan bir hastalığımızdır. Her Türk milliyetçisi gibi bu gafletten ıstırap duyan Baki Tonguç Arık da Adananın öz bir Türk ülkesi olduğunu anlatmak için bu eserciği yazmıştır. Eserin ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümleri, Çukurovanın Türklerden önceki ve Türkler çağındaki tarihini kısa ve toplu bir şekilde hülâsa etmektedir. Baki Tonguç Arık yeni vesikalar bularak ortaya yeni tarih bilgileri atmış değilse de dağınık bulunan malûmatı bir araya getirerek Adana vilâyetinin mini mini bir tarihini yazmıştır.

Eserin «hülâsa» başlığını taşıyan beşinci bölümü hakikatta Adananın kime ait olduğunu âdeta istatistikle belirtmek için yazılmıştır. Burada verilen malûmata göre Adananın yedinci asırdanberi tablosu şudur:

7 nci asırda: Emevîlerle birlikte Adanaya Türk nüfuzu giriyor.

8 inci asırda: Abbasîlerden Mehdî zamanında Türkler Kilikyaya yerleşiyor.

9 uncu asırda: Abbasîlerden Me'mun ve Mu'tasım zamanında Türklerin göçü devam ediyor ve yarı müstakil askerî Türk beylikleri kuruluyor.

10 uncu asırda: Bizanslılar Adanayı istilâ edip Türkleri kılıçtan geçiriyor, kalan Türkler sarp yerlere sığınarak yaşıyor.

11 inci asırda: Selçük istilâsı Adananın bütün ova kısmını Türkleştiriyor.

12 nci asırda: Adananın ve cenubun dağlık bölgelerinde Ermenilerin yarı müstakil bir devlet kurduklarını görüyoruz.

13 üncü asırda: Bu durum devam ediyor.

14 üncü asırda: Ermenilik ortadan kaldırılarak Adana kayıtsız şartsız Türk ülkesi oluyor ve bu hal günümüze kadar sürüyor.

Baki Tonguç Arık, 14 üncü asırda, Türkler tarafından Adananın katî feragının alındığını, pek haklı olarak, söylemek suretile bu bölümü bitiriyor.

Kitabın altıncı ve yedinci bölümleri orijinal bölümleridir. Adananın nasıl fetholunduğu hakkında halk arasında bugüne kadar yaşıyan destan, benim kanaatime göre Anadolu Türkleri destanının bir parçasından başka bir şey değildir. Dede Korkut ve Danişmend Gazi destanları nasıl yarı tarih, yarı efsane olan ve birbirini tamamlıyan destanlarsa Adana fethi destanı da öyledir. Dede Korkut hikâyelerinin bazıları, Oğuzların Azerbaycan ve Doğu Anadoluda bulundukları zamanlara ait oldukları gibi Danişmend Gazi destanı da, daha çok tarihî unsurları ihtiva etmekle beraber, 12 nci asra ve Orta Anadolu Türklerine ait bir destanıdır. Şimdi Baki Arığn neşrettiği Adana fethi destanı bende, bugün bile, bütün Anadolu Türklerine ait büyük bir destanın parça parça Anadolunun türlü bölgelerinden toplanarak meydana çıkarılabileceği ümidini uyandırıyor. Her halde Anadolunun bir çok yerlerinde, bilhassa orijinal Türklüğünü muhafaza eden bölgelerinde yapılacak araştırmalar bize birçok destan parçaları kazandıracaktır. Esasen Anadolunun bir çok kasabalarında o kasabaların nasıl fetholunduğu hakkında bazı menkıbeler halk arasında yaşamaktadır. Bunların daha destanî olanlarını arayıp bulmak ve sonra birbirine bağlıyarak Batı Türklerinin destanını orta-

ya koymak yalnız halkiyat bakımından ğil, her bakımdan pek mühim bir iş ola tır. Bunu yaparsak Anadolu Türklüğü ruhunu da aydınlık olarak göreceğiz den tir.

Adana fethinin destanındaki bazı mo ler, eski «Tevarih-i Âl-i Osman» ların l dettiği bazı destanî rivayetlerdeki motif benzemektedir.

Baki Arığın neşrettiği Ulu Camiin tanı da ötekinin devamından başka bir değildir. Her iki destanda da baş rolün mazanoğlu ailesine verildiği görülmekte Adanada Osmanlı hâkimiyetinin üç asırda beri aralıksız devamına rağmen destanla Ramazanoğlunun kalışı bir bakımdan Türk halkının ananeperestliğini gösterme tedir. Bu da ilerimiz için bir temina Çünkü ananeye dayanmıyan millet yaş maz. Bunun böyle olduğuna en kuvvetli hit de millet düşmanlarının anane düşma olmasıdır.

Baki Arığın kitabında Adanaya ait çok resimler de bulunmaktadır ki bunla arasında «Ulu Cami içinde Ramazanoğu rına ait türbeler» in resimlerile «Ramaz oğulları sarayında hâlâ mevcut olan köş ün resimleri pek dikkate değer. Bu köşk Yavuz Sultan Selimle Dördüncü Sultan M radın misafir oldukları hakkındaki rivaye de Baki Arık kaydetmektedir. Bu rivaye rin tarihî hakikate uygun olması pek m temeldir. Memlekette imar işlerinin alıp rüdüğü, tarihî eserlere karşı ilgi ve sayı nın arttığı bu devirde bu köşkün res edilerek müze haline getirilmesini gönül ç arzu etmektedir.

Anadolunun muhtelif kasabalarına m sup olup ta ona ait bu türlü destanları b münevverlerimizin bunları bir an önce r retmeleri millî bir borçtur. Dünyanın de mekte olduğu bir kıyamet çağındayız. Mi kültürümüze ait maddeleri bugün neşred rek ebedileştiremezsek bunlar artık tam mile kaybolmuş olacaklardır. Bu hazine rin kaybolması yazıktır. Tarihî eser, me kitap ve vesika olarak çok şeylerimiz kay boldu, çalındı, ziyana uğradı. Hiç olma elimizde kalanları aynı sonuctan kurtar lım. Bildiği sevi kendisile birlikte mez götürmek milliyetçilik ve ahlâk bakımınd yanlıştır. Bu bakımdan Baki Arık ivi l örnek olmuş, kutlu bir vazife yapmıştır.

ŞEHİR TİYATROSUNUN SON ESERİ

DON KARLOS

Yazan: D. A

Bu tiyatro sezonuna büyük İngiliz dramaturgu Shakes-
e'in adımlarile giren Şehir Tiyatrosu, kapılarını Alman dâ-
Schiller'in ellerile kapıyor.

Cermen edebiyatı Lessing gibi değerli bir tiyatro münekkid
yazıcısı yetiştirinciye kadar Berlin Paris'in tesirindeydi. De-
ebilir ki Lessing, Alman tiyatrosunu Fransız zevkinin kuca-
ndan aldı, onu Alman edebî kültürünün temelleri arasına yer-
ştirdi. Bu temel üzerine ilk kuvvetli inşa — Nathan der Weise
il — Goethe ve Schiller tarafından olmuştur. Goethe ve
iller... Bu iki dâhi, on sekizinci yüzyılın ortalarına doğru
opstok'la başlıyan Alman preromantik devrini engin dehala-
n ellerile kuşattılar. Küçüklüğünde karton bebeklerle tem-
veren, biraz büyüyünce arkadaşları arasında aktör ve reji-
üğü üzerine alan bu hürriyet âşığı çocuk, yirmi bir yaşında
ndi dehasının en heybetli eserini verdi: Räuber = Haydutlar...
heim tiyatrosunu yıllardır görmediği bir alkış tufanına bo-
Haydutlar, Alman milletinin kalbinde kurduğu hürriyet
ına oturdu. Bir müddet sonra Fiesko, Kabale und Liebe =
rika ve Sevgi.. gibi eserler verdi. Hepsinde insanlığın, hür-
in müdafaasını yapan şair, buna rağmen rahat bir ömür
emiyordu. Nihayet yirmi sekiz yaşında genç dâhiyi Bauer-
'ta hazırladığı Don Karlos dramı ile karşımızda buluyoruz.
nsa'nın Büyük İhtilâlle çalkandığı yıl, Alman edebiyatına
len bu eser, o ihtilâlin dayandığı esasla pek yakından alâ-
ardır. Paris sokaklarında kahrolsun zulüm, diye haykıran
Schiller'in Don Karlos'unda «Yaşasın hürriyet!» diye kük-
ren sestir. Şairin ilk manzum trajedisi olan Don Karlos, zulüm
da isyanın, istibdat önünde hürriyetin ve tabiat kanunları
ısında aşkın müdafaasıdır. Denilebilir ki, Almanlara hay-
rmağı öğreten Schiller'in muvaffakıyeti biraz da muhayyele-
ı enginliğindedir. Tarihçi Schiller'in muhayyelesi bazan,
dı Shakespeare gibi, tarihi bile bozacak kadar ileri atılır.
frau von Orlean's = Orlean Bakiresi bunun en açık misa-
. Don Karlos da öbürleri gibi tarihten alınmıştır:

Sahnede o kadar olmamasına rağmen zalim kral Philipp II
de bütün kuvvetile yaşatılır. Oğlu Don Karlosun sadık ar-
daşı Von Posa'da bütün hayatını idealine vermiş Schiller'i
luyoruz. Değerli sanatkâr Hadi Hünün genç ve ateşli Schiller'i
ek şeklen ve gerekse ruhen kuvvetle canlandırışı takdire
ıandır. Philipp'e etrafının dalkavuklarla çevrili olup ona
alığı âdeta yarattırdıklarını haykıran Von Posa'da Schiller
ralın portresini bir mısra ile çizer: «Siz, çünkü dünyayı böyle
dunuz!» Etrafın insan üzerindeki tesirini Räuber'de de aynı
kir üzerinde ifade etmişti. Orada Mauer: «... Ben insanlığa
ıdım. İnsanlar onu benden sakladılar.» diye bağırır. Schil-
'in eserlerinde göze çarpan bir hususiyet te arkadaşlık sev-
dir. Von Posa ile Don Karlos'un acı âkıbetleri kuvvetli bir
ıdaşlık duygusu üzerine kurulmuştur. Gene uzun bir şiiri
n «Kefil = Bürge» de de esas, zalim Denis'i bile yola getiren
adaşlık bağıdır.

İşte hürriyet, arkadaşlık sevgisi, insanlık duygusu... Don
rlos'un ana hatlarıdır. Bu dramında ön plâna geçen Philipp'de
ller eskiden hâmisi olan zalim bir Dükten mülhem olmuştur.
r kıral ki «Ülkesinde güneş gurub etmez» ve fakat bir kıral
ki «Onca insanlar kemiyetten ibarettir.» Don Karlos'ta bütün tipler mensup oldukları içtimai seviyeye göre Alman dâhisinin kaleminde büyük bir kudretle canlandırılıyor. Eseri sahneye koyan Muhsin Ertuğrul tebrike değer bir muvaffakıyetle vazifesini başarmıştır. Mahmut Moralı, Hadi Hün gene en başta ve arkadaşlarından çok ilerideler. Vişne Bahçesi'nde bir kölenin aristokrat intikamını canlandıran M. Moralı rahip rolüne eşsiz bir sanatkâr kabiliyetile intibak ediyor. Aşkta baba - oğul rekabetini bütün heyecanlarile belirtmesi gereken Suavi Tedü'de duyan ve duyuran değil, konuşan bir artist bulduk. Von Alba ve Philipp II rolünü alanlar yerlerini yadırgadı.

Genel bir bakışla denilebilir ki fasılasız dört buçuk saat süren Don Karlos; tercümesile, sahne ve temsilile Türk tiyatrosunda muvaffak olmuştur.

D. A.

●

Mehmet Akif için

Toprak, onu sen kol kanat ol, öyle kucakla!
Bilmezsin, o gökten de, güneşten de temizdi.
Ey yer yüzü, mâbet kesilip Tanrıya yüksel!
Koynunda yatan gölge bizim Akifimizdi.

Mithat Cemal KUNTAY

●

Çınaraltı'nda...

Gözümüz yoktur bizim ne gümüş, ne altında,
«Birlik» için toplandık biz bu «ÇINARALTI» nda!..
Yalvacımız GÖK ALP'ten armağandır bu remiz,
Türklük için ölmeyi emrediyor türemiz!..

Yüreklerde heyecan, sonsuz güç var bilekte,
Kuracağız birliği : «Dilde, işte, dilekte!..»
Koşar elbet Türk olan bu ilâhî birliğe,
Ay - Yıldızlı bayrağın altındaki dirliğe!..

Örneğidir Türklüğün bu eşsiz, ulu Çınar,
İçinde hiç sönmiyen kutlu bir ateş yanar....
Burda yükselen her ses öz Türklerin sesidir,
Dile gelen her fikir bir gönül bestesidir!..

«Güneş Ülkü» ye doğru yollanıyorken bizler,
Canlanıyor Timürler, Attilâlar, Çingizler!..
Türkte Kür Şad'lık ruhu şahlanıyor yeniden,
Kavuşur dileğine «Kurt» un peşinden giden!..

Cemal Oğuz ÖCAL

ÇOCUK adam

Tefrika No. 12

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Derin tab'ı mürekkep

Ordu mecmuası iyi çıkmıyordu. Nihayet Harbiye Nezareti bile bunun farkına vardı. Resimlerin niye soluk basıldığını sordular. Şevki bey küplere bindi. Hepimizi haşladıktan sonra Artini çağırdı.

— Bu resimler nedir böyle? diye sordu, bu ne kepazelik? Neden bu kadar kötü basıyorsun?

Doğrusu şuydu ki, mecmuanın kötü tarafı yalnız resimlerinin basılışı değildi. Yazıları da resimleri kadar berbattı. Şevki bey resim altlarını yazarken (bu işi kimseye bırakamazdı. Çünkü muharrirlikle tek alâkası bu idi.) birdenbire şairleşiyordu. Hatırında ne kadar eskimiş kılişe terkip kalmışsa hepsini mecmuaya dolduruyordu. Soluk resimlerin altında, ondan daha soluk duran bu yazılar harbin aktüalitesini siliyordu. Osmanlı ordusu iki yüz sene evvel harbediyor gibiydi. Bize fotoğraf gönderen amatörler de resimlerini fena çekiyorlardı. Bir ordu grupunu neşretmiştik. Belliydi ki fotoğrafçı bunu yüksek bir yerden çekmiş. Kumandan paşa kısa boylu, göbekli bir zattı. Yukarıdan çekilen bu resimde karnındaki manevra kayışı gerdanına yapışmış duruyor, bir kumandan karikatürünü andırıyordu. Yemendeki mücahitlerden bir şeyhin resmini hatırlıyorum. Kendisine paşalık rütbesi verilmiş entarili bir çöl bedevisi. İlk defa bir fotoğraf objektifi karşısında duran şeyh, kabile heybetini göstermek için nesi varsa takmış takıştırmıştı: Arkasında çaprazlama iki savatlı tüfek. Bir tanesi de kucağında. Bir elini kılıcının kabzasına koymuş, öbür eli belindeki hançere dayalı.

Biz işte, Ordu mecmuasında harp propagandasını böyle yapıyorduk.

Şevki beyin hiddetli sualine Artin kayitsizce cevap verdi :

— Piyasadaki mürekkepler ilen bu kadar basılır!

Sonra küstah, şımarık bir tavır aldı :

— İstoorlarsa ki gazata çiçek gibi çıksın, Almânyadan illüstrasyon mürekkebi getirtsinler!..

Bu cevap Şevki beye çok uygun göründü. Hemen Harbiye Nezaretine yazdık ve işlerimizi gene eski tıkırında yürütmeğe başladık. Bana öyle geliyordu ki, Ordu mecmuası Şevki beyin şahsına mahsus bir şeydir; ona fazla tahsisat vermek için uydurulmuş bir iş. Biz de bu sayede harp müddetini serbest geçireceğiz. Ben idare memuruydum. Fakat arkadaşlarla aramda hiç bir fark görmüyordum. Hepimiz, Ordu mecmuası kadrosuna alınmış neferlerdik. İmtiyazlı (mevkiimizden müştereken istifade ediyorduk: Kütüphane sahibi Hasan Necmeddin, Şevki beyin geleceği zamanları hesaplıyarak kendi işlerile uğraşıyor. Muhasebecimiz Sedat beyin bütün düşüncesi yedi buçuk vapurunu kaçırmamak. Musahhihimiz bir köşeye çekilmiş, bilmediği İngilizceden harıl harıl tercümeler yapıyor. Matbaacı Artin her akşam Beyoğlunda Şevki beyle buluşuyor. Ben de, bir daha Nezahete rasgelirsem ne yapacağımı tasarlıyorum. Mecmuanın iyi veya fena çıkışı bizi alâkalandırmıyordu. Mürekkep meselesini unutmuştuk bile!

Bir gün, Harbiye Nezaretinden genç bir zabit geldi. Koltuğundaki dosyayı açtı. Almanyadaki fabrika bizim mürekkep meselesini lüzumundan fazla ciddiye almış, soruyordu : Nasıl mürekkep istiyorsunuz? Derin tabı mürekkebi mi? Düz tabı mürekkebi mi?

Şevki bey birdenbire şaşalar gibi oldu. Bu tâbiri hiç birimiz bilmiyorduk. Sonra kendini topladı. Zekâsı işin içinden çıkmıya çalışarak :

— Tabiî, derin tabı mürekk[illegible] dedi. Biz renkli resimler basacağ[illegible] Düz tabı mürekkep işimize gelmez!

Yan gözle bize baktı. Biz de ba[illegible]larımızla onu tasdik ettik. Genç zabi[illegible] siparişimizi böylece kaydedip gitti. Te[illegible]rar mürekkep meselesini unuttuk. Bi[illegible]zim düşündüğümüz şey; ne derin tab[illegible] mürekkepti, ne düz tabı mürekkep[illegible] Şevki beyin ara sıra idarehanede kopardığı fırtınaları çabuk geçirmekti[illegible] Harbin gidişile alâkalı görünen bu fırtınalar, Kafkasyadaki veya Süriyedek[illegible] vaziyete göre değişiyordu.

Kûtülamare muhasarasını, resm[illegible] tebliğden önce Şevki beyin sesinde[illegible] duyduk. Tecrübelerimizle anlamıştık ki bu hiddet sağanaklarını çabuk yatıştırmak için en iyi çare, ona, bir hanımın telefonla kendisini aradığını söylemektir. Böyle sıkışık zamanlarda yavaşça fısıldıyorduk:

— Sizi telefonda bir hanım aradı!

Çatık kaşları hemen düzeli merakla :

— Kim

Diye soruyordu.

— İsmini söylemedi.

Dudaklarına bir tebessüm sıvan[illegible]yor, bir dakika düşündükten sonra:

— Bizim Şükran olacak, diy[illegible]dur, şununla konuşayım!

Fırtına bitiyordu.

Şevki bey idareye geleceği[illegible]man, bir mesele çıkmasın diye bü[illegible] kadromuzla bulunmıya dikkat edi[illegible]duk. Böyle toplu bulunduğumuz

gündü. Dışarıda gürültü ile bir kamyon durdu. Baktık, bizim derin tabı mürekkepler. Şevki bey, büyük bir gururla Artine, yarı şaka, yarı hakaret :

— İşte, dedi, istediğin mürekkepleri getirttim, resimler gene kötü çıkarsa, alimallah, gözlerini oyarım!

Derin tabı mürekkeplerimizi itina ile depomuza yerleştirmek için Artinle aşağı indik. Büyük konserve kutularını andıran mürekkeplerin üstünde renklerini gösteren etiketler vardı: Göz alıcı kırmızılar, baygın sarılar, koyu yeşiller, çeşit çeşit maviler... Bütün bu renkler hoşumuza gitti. Şoför kutuları nefer Memişe yüklüyor, o da depoda gösterdiğimiz yere koyuyordu. Yalnız bu derin tabı mürekkepler taşınırken acaip bir cumbuldayışla boğuk bir su sesi çıkarıyordu. Bizim kullandığımız mürekkepler koyu macun kesafetindedir, çalkalanmaz. Bu sesi dikkatle dinliyen Artin, derin tabı mürekkepten ilk şüpheyi duydu. Bana sokularak yavaşçacık sordu :

— Çorbadır, nedir?

Dudaklarımı taaccüple büktüm.

Ertesi gün matbaada ilk kutuyu açınca hatamızı anladık: Yanlış mürekkep sipariş etmiştik. Bunlar büsbütün başka sistem matbaalar içindi. Kullanamıyacağımız kadar suluydu ve çarçabuk kuruyordu. Almanyadaki fabrika, nasıl mürekkep istediğimizi sorduğu zaman, Şevki bey, bir kelimenin cazibesine kapılarak (derin tabı) deyivermişti. Babıâlinin bütün kimya bilgisi derin tabı mürekkebini, düz tabı yapamadı. Az çok hepimiz bu işten mesul olduğumuz için bir daha aramızda bu bahsi açmadık. Bizden de bunu soran olmadı Bir milletin kanını sorgusuz ve hesapsiz akıttığı bir sırada, bu bir kamyon derin tabı mürekkep te harbin bin türlü israfları arasına karıştı gitti...

(Arkası var)

Nazlı kuşum

Sevin artık sevin çırp kanadını,
Neşeli, neşeli öt nazlı kuşum.
Baharın dillerde gezen adını,
Dağ rüzgârlarına kat nazlı kuşum.

Bak yine kurumuş dallar yeşerdi,
Yaylalar, ovalar bahara erdi,
Gel sen de bağrını yakan şu derdi;
Koparıp içinden at nazlı kuşum.

Çiçeklerle süslü dursun dört yanın.
Rüzgârları essin yeşil ovanın,
Geçen yaz kurduğun küçük yuvanın,
Huzuru içinde yat nazlı kuşum...

Hamdi IŞIKLI

Uludağ

(N. Bayraktar) a sevgi ile

Ak başında kavak yeli
Esiyor mu deli deli?.
Sensin dağın en güzeli,
Güzelleri şen Uludağ.

Çam kokulu dört bir yanım,
Tarihi var her kayanın,
Yükseklîğin ve dumanın,
Aynasısın sen Uludağ..

Dünyada yoktur tek eşin,
Gözü sende Erciyaşın,
İçimdeki şu ateşin,
Acısını yen Uludağ..

Dizlerinde Yeşil halı,
Yüreğimde sivri çalı,
Söyle bana ne yapmalı,
Sevdalıyım ben Uludağ..

Kâmil ÖZKAN

İktısadî bahisler:

Bal

Yazan : **Mahmut Eren**

Şekerin her keseye elverişli bir gıda olmaktan çıktığı şu sırada vücuda lâzım olan kalorinin şehirlerde olmasa bile köylerde bal ve pekmezle temin edildiği kolayca tahmin edilebilir. Esasen köylünün ötedenberi şekere fazla para verdiği pek vâkı değildir. Şimdi ise bal, pekmez, bulama, üzün vesaire gibi mahsullerimizin istihlâkinin çoğaldığı yurdun her tarafında görülmektedir.

Şekerin yerine geçen maddelerin en mühimi baldır. Çalışkan arıların kendilerine kışlık gıda olarak toplayıp açıkgöz insanların el çabukluğu ile kendilerine hasrettikleri bu kıymetli gıda hakkında burada sıhhi ve tıbbî mütalâalar ileri sürecek değiliz. Yalnız şurasını söyliyelim ki şeker bol olsa bile bal zihnen çalışan her şahıs için yenmesi pek faydalı bir gıdadır. Mide ve hazım cihazı üzerindeki tesiri de kayde değer. Fakat en mühim faydası köylünün bütçesinin varidat hanesine temin ettiği kârdır.

Memleketimizde 1933 senesinde ancak 931,000 eski usul kovan mevcut iken 1939 da bu rakam 1,125,000 sayısına çıkmıştı. Yeni usul kovanların sayısı ise 1939 senesinde 44,000 idi. Görülüyor ki modern ve fenni arıcılık bizde henüz büyük bir inkişafa mazhar değildir.

Bu iki usul kovanın çiftçiye temin ettiği bal miktarı ise 5,439 ton idi (1939 da).

Bu istihsalin bugün de ayni miktarı muhafaza ettiği tahmin edilebilir. Bu ise senevî 10 milyon liraya yakın bir gelir kaynağı demektir ki hiç de küçümsenecek bir şey değildir.

Bal istihsalinin daha ziyade gelişeceğini Ziraat Vekâletinin Ankara gibi arıcılığa müsait yerlerde kurslar açmak, asrî kovan dağıtmak gibi çarelere tevessülünden anlıyoruz. Ankara balının nefasetini tadına bakan bilir. Umumî olarak ormanlık mıntakalarla, çayır ve meraları bol olan kesimlerde arıcılığın büyük inkişaflara namzet olduğunu ziraatçilerin aydınlatıcı ifadelerinden anlıyoruz.

Arıcılığın memleketimizin ekonomisinde oynadığı rol bu kadarla kalmıyor. Balı ihtiva eden peteklerin bize temin ettiği balmumu ihracat kanallarımızın mühimlerinden biri olmak bakımından ticarî müvazenemizin lehimizde inkişafına yardım etmektedir ki bu da başlı başına bir etüt mevzuu teşkil eder.

Mahmut EREN